

Glossa Iuridica

VII. évfolyam

KÜLÖNSZÁM

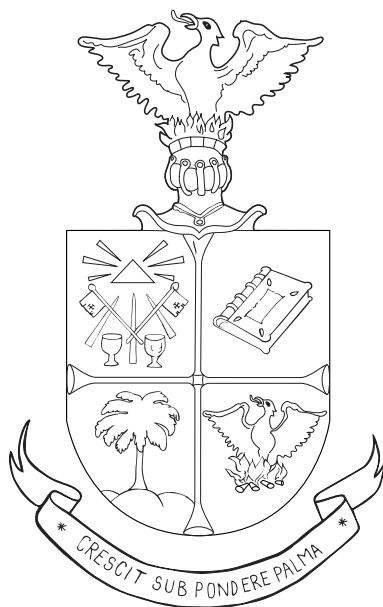
JOG ÉS VÍRUS

Glossa Iuridica

VII. évfolyam

KÜLÖNSZÁM

JOG ÉS VÍRUS

Budapest, 2020

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

EGYES, A JÁRVÁNYHOZ KAPCSOLÓDÓ BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOK KÜLÖNLEGES JOGREND IDEJÉN

DOMOKOS ANDREA
egyetemi tanár (KRE ÁJK)

A büntetőjog a magyar jogrendszerben az ultima ratio szerepet tölti be, akkor alkalmazza a törvényalkotó, amikor meglátása szerint más jogágak szankciói már nem alkalmasak az adott jogtárgy védelmére. A 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet kihirdette a veszélyhelyzetet. A COVID-19 járvány olyan szintű fenyegetést jelentett, hogy az ultima ratio bevetését is indokoltnak vélték, így a Magyarországon bevezetett különleges jogrend¹ idején büntető anyagi jogi, büntető eljárásjogi és büntetésvégrehajtási szabályok is módosultak. A *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt* (Btk.) két területen módosították.

A közbiztonság elleni bűncselekmények (Btk. XXX. fejezet) új alcímmel és új tényállással egészült ki. A Közveszély okozását (322.§.) követően bekerült a kódexbe a 322/A. §, a Járványügyi védekezés akadályozása.

A köznyugalom elleni bűncselekmények (Btk. XXXII. fejezet) körében szereplő rémhírterjesztés (1) bekezdése annyival egészült ki, hogy a közveszély színhelyén a közveszéllyel összefüggésben történik a valótlan tény állítása, illetve híresztelése. Új, második alapesettel is kiegészült a bűncselekmény (337. § (2) bekezdés), amely a rémhírterjesztés elkövetési helyét kiterjeszti az egész országra. A koronavírus-járvány idején fokozott védelmet igényel a közbiztonság és a köznyugalom. Mind a veszélyhelyzettel szembeni sikeres fellépés, mind az országos pánik elkerülése érdekében törvénymódosítás született.

1 Alaptörvény 53. cikke a veszélyhelyzetről, 54. cikke a különleges jogrendre vonatkozó közös szabályokról. „[...] a különleges jogrend az állami hatékonyság fenntarthatósága érdekében megvalósított, átmeneti időre szólóan eltérített szükségességi és arányossági normarendszer, a jogállamra vetített végszükség jellegű intézmény.” TILL Szabolcs: *Különleges jogrend*. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter – JAKAB András). 2019. <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (2020. 04. 16.) Magyarországon 2020. március 11-én az indokolta a különleges jogrend bevezetését, hogy a WHO 2020. március 11-én globális pandémiává nyilvánította a Covid19-járványt.

1. Általánosságban a közbiztonság elleni bűncselekmények rendszeréről (Btk. XXX. fejezet)

A járványügyi védekezés akadályozása mint új törvényi tényállás az alábbi bűncselekmények körében kapott helyet: terrorcselekmény, terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása, terrorizmus finanszírozása, jármű hatalomba kerítése, bűnszervezetben részvétel, közveszély okozása, közérdekű üzem működésének megzavarása, robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés, lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés. Ezek a közbiztonságot védelmező törvényi tényállások. A közbiztonság azt az állapotot jelenti, amelyben az államhatalmi szervek, valamint a társadalmi szervezetek rendeltetésüknek megfelelően működhetnek, ennek eredményeként pedig a személy- és vagyónbiztonság garantált a lakosság számára.²

A 2012. évi C. törvényben immár önálló fejezet foglalkozik a közbiztonságot sértő, vagy veszélyeztető deliktumokkal. A korábbi szabályozással szemben a törvényalkotó azt kívánta kifejezni az önálló fejezetben történő szabályozással, hogy ezen bűncselekmények amellet, hogy az egyes állampolgárok, közösségek személye és javai elleni támadást valósítanak meg, egyúttal minden esetben a közbiztonságot is veszélyeztetik. „A közbiztonság tágabb értelmezésben belső stabilitást jelent, amely alatt az állam működésének sértetlensége, a szociálpolitikai és közegészségügyi biztonság, a szolgáltatásokkal való ellátás biztonsága, a társadalom erkölcsi normáihoz és elvárásaihoz való alkalmazkodás, valamint a haza védelme, az idegen hatalmak illegális adatszerzésének megakadályozása is értendő. A közbiztonság alapvetően egy állapot, méghozzá egy olyan közállapot, amelyben az egyes személyek és közösségek élete, működése és javai jogellenes támadásoktól nincsenek veszélyeztetve.”³

A járványügyi védekezés akadályozása mint új deliktum a 322. §-ában szabályozott közveszély okozása után 322/A. §-aként szerepel immár a Btk.-ban. Érdemes a közveszély okozásáról is pár szót ejteni. Magát a közveszélyt a törvény nem definiálja. Igaz, hogy a tudomány és a bírói gyakorlat kellőképpen kimunkálta a fogalmat, autentikus interpretáció formájában a Btk. Záró Részének Értelmező rendelkezései között is helyet kaphatna a közveszély magyarázata.

2 BELOVICS Ervin: *XXX. fejezet. A közbiztonság elleni bűncselekmények*. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál – BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog* (II. kötet. Különös Rész. Negyedik, hatályosított kiadás). Budapest, HVC-ORAC, 2015, 518.

3 *A 2012. évi C. törvényhez fűzött miniszteri indoklás*. 227. <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> (2020. 05. 26.)

A Csemegi-kódexben a közbiztonság elleni cselekmények a gyújtogatás és a vízáradás okozása voltak.⁴ Finkey Ferenc szerint a közbiztonság elleni bűncselekmények által „rendszerint egész községek vagy vidékek vagyoni és személyi bátorsága támadtatik meg vagy hozatik veszélybe”.⁵ A XIX–XX. század fordulóján a technikai fejlődés új anyagokat, illetve technológiákat hozott, ezért a korabeli államok folyamatosan emelték be a büntető törvénykönyveikbe az újabb és újabb deliktumokat, amelyek veszélyeztethetik a közbiztonságot. Ez idő tájt a magyar Btk. még csak a gyújtogatást és a vízáradás okozását pönalizálta, az I. Büntető Novella azonban már tartalmazza a robbanó anyagokkal kapcsolatos törvényi tényállásokat is. Eredetileg a Csemegi-kódex szabályozta a marhavész terjedése ellen hatóságilag elrendelt zár vagy egyéb felügyeleti szabályok megsértése bűncselekményt. Utóbb ez Az állategészségügyről szóló 1888. évi VII. törvénybe került át. A Csemegi-kódex a közegészség elleni bűncselekmények körében pönalizálta a ragályos betegség továbbterjedése végett elrendelt zár – és felügyeleti szabályok megsértése deliktumot.⁶

2. A közveszély és a járvány fogalma

„A tömeges megbetegedéssel fenyegető koronavírus-járvány jogi státuszának normavilágos jogszabályi rögzítése különösen azért indokolt, mert a járvány a közveszély jogalkalmazói gyakorlatban irányadó, egységes ismérveivel egyező jegyeket mutat.”⁷ Mai fogalmaink szerint a közveszély okozása általában „valamely vagyoni károkozás útján idéz elő személyek vagy dolgok szélesebb körét fenyegető veszélyhelyzetet.” „Közveszély akkor következik be, midőn személyeknek vagy dolgoknak egyénileg, egyedileg meg nem határozott, tehát korlátlan köre olyan helyzetbe kerül, mely azok megsemmisülésének vagy sérelmének valószínűségét rejti magában.”⁸ „A koronavírus az egész ország területén fenyeget potenciális és tömeges sérelemmel. Ez a minőség indokolja azt, hogy esetenként a koronavírus-fertőzés is rendelkezzen a közveszély büntetőjogi ismérveivel, és ahol a sérelem potenciális közelségbe kerül azzal,

4 1878. évi. V. tc. XXXVII és XXXVIII. fejezetek.

5 FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Átdolgozott és bővített második kiadás. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat, 1905, 760.

6 1878. évi. V. tc. 316. §.

7 *A koronavírus elleni védekezésről szóló törvényjavaslat indoklása*. Iromány száma: T/9790, 9. <https://www.parlament.hu/irom41/09790/09790.pdf> (2020. 05. 26.)

8 BELEGI József: 73. tétel. In: DOMOKOS Andrea – Harangozó Attila (szerk.): *Büntetőjog* (II. kötet. Különös Rész. Második, átdolgozott kiadás). Budapest, Patrocinium, 2019, 344.

hogy megállapítható a vírus megjelenése, ott [...] az ellene irányuló küzdelem, [...] fokozottabb védelmet élvezzen.”⁹

Ahogy a közveszély fogalmát, úgy a járványét sem találjuk a Btk.-ban. A Btk. 361. §-a a járványügyi szabályszegés, ami a XXXIV. fejezetben szerepel a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények között. A járványügyi szabályszegés keretdiszpozíció, az egészségügyről szóló törvény, illetve igazgatási szabályok töltik ki tartalommal. A járványügyre vonatkozó rendelkezéseket az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (Eütv.) 56–74. §-ai tartalmazzák. Az Eütv. a járványt nem, de 56. §-ában a járványügyi tevékenységet definiálja, amelynek célja a fertőző megbetegedések, a járványok megelőzése és leküzdése, valamint az emberi szervezet fertőző betegségekkel szembeni ellenállóképességének fokozása. A járvány fogalmat a népjóléti miniszter rendelete határozza meg.¹⁰ A rendelet 3/A. §-ának 9. pontja adja meg a járvány fogalmát: egy adott fertőző betegségnek a vártnál szignifikánsan gyakoribb vagy egy meghatározott küszöbszintet meghaladó előfordulása egy adott területen, illetve közösségben, egy meghatározott időtartam alatt, vagy legalább két egymással összefüggő eset, amely összefüggés járványügyi bizonyítékkal alátámasztható. Az Eütv. 74. § (1) bekezdésében rendelkezik arról, hogy járványveszély vagy járvány fennállását – a honvédelemért felelős miniszter alárendeltségébe, közvetlen irányítása, fenntartói irányítása és közvetlen felügyelete alá tartozó szervezetknél, továbbá a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél fellépő járvány, járványveszély kivételével – az egészségügyi államigazgatási szerv állapítja meg. A miniszteri rendeletben meghatározott fertőző betegséggel azonos tekintet alá esik az Egészségügyi Világszervezet 2009. évi XCI. törvénnyel kihirdetett Nemzetközi Egészségügyi Rendszabályai (a továbbiakban: NER) rendelkezéseire tekintettel nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi sürgősségi helyzet előidézésére képes, korábban ismeretlen vagy szokatlanul súlyos formában, illetve a megszokottnál lényegesen nagyobb gyakorisággal, járványosan előforduló betegség vagy állapot is.¹¹

A járványügyi szabályszegés esetében többek között az büntetendő, ha a járvány alatt az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegik. E bűncselekmény szankciója az elzárás, amellyel jelzi a törvényalkotó, hogy milyen társadalomra veszélyességű-

9 *A koronavírus elleni védekezésről szóló törvényjavaslat indoklása.* Iromány száma: T/9790, 9. <https://www.parlament.hu/irom41/09790/09790.pdf> (2020. 05. 26.)

10 A 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről.

11 Eütv. 56. §. (5) bek.

nek tekinti a csupán alaki szabályszegésben megnyilvánuló deliktumot. A járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat, ellenőrzés minden esetben hatóság által elrendelt. Hatóság által bejelentett járvány esetén valósul meg a bűncselekmény e fordulata (361. § b) pont). A járványügyi elkülönítésről, megfigyelésről, járványügyi zárlatról az egészségügyi államigazgatási szerv határoz. Határozata – közegészségügyi vagy járványügyi okból – azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható. Ha a fertőző beteg fekvőbeteg-gyógyintézeti elkülönítésére vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, az egészségügyi államigazgatási szerv kötelezi erre. E határozat is azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható.

3. Járványügyi védekezés akadályozása

„322/A. § (1) Aki

a) a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés,

b) járvány idején az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés,

c) a fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés

végrehajtását akadályozza, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt csoportosan követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény halált okoz.

(4) Aki járványügyi intézkedés akadályozására irányuló előkészületet követ el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az új törvényi tényállás a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye esetén rendeli büntetni a járványügyi intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását.¹² A koronavírus elleni védekezésről szóló törvény humánjárványról szól, amely az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozhat. Ennek megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar

12 A koronavírus elleni védekezésről szóló törvényjavaslat indoklása. Iromány száma: T/9790, 10. <https://www.parlament.hu/irom41/09790/09790.pdf> (2020. 05. 26.)

állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében rendelte el a veszélyhelyzetet. „A Büntető Törvénykönyvet érintő módosítások egyrészt a térben és időben konkretizálódnak, az egészségügyi törvényben ezzel összefüggésben kimondott járványveszély esetére ahhoz hasonló büntetőjogi védelmet nevesítenek, mint amilyen a közveszély okozás esetén irányadó.”¹³ A járványügyi védekezés akadályozása elkövetési ideje a járvány és a járványveszély ideje. Emiatt jelentőséggel bír ezen időszak pontos kezdete és vége. A törvény indoklása szerint nem elég az Eütv. szerinti az egészségügyi államigazgatási szerv határozata, jogilag is 'ki kell mondani' a járványt, illetőleg a járványveszélyt. Míg a járványügyi szabályszegést kisebb társadalomra veszélyességűnek ítéli a jogalkotó, addig e deliktumot fokozottabb veszélyességűnek tartja, amelyet súlyosabb büntetési keretekkel értékel. Szintén a nagyobb társadalomra veszélyességűnek értékelést mutatja, hogy a törvény az előkészületet is büntetni rendeli, amely előrehozott büntetőjogi védelem nem tűnik szükségesnek. Az új törvényi tényállás elkövetési magatartása az aktív akadályozás, azonban nem eredmény-bűncselekmény, úgyhogy a befejezettséghez nem szükséges a járványügyi védekezés megghiúsítása. A tényállás két minősített esetet tartalmaz, ha a bűncselekmény csoportosan követik el és ha halált okoz.

4. Általánosságban a köznyugalom elleni bűncselekményekről (Btk. XXXII. fejezet)

A rémhírterjesztés egy fejezetben van a háborús uszítás, közösség elleni uszítás, a nemzeti szocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek tagadása, nemzeti jelkép megsértése, önkényuralmi jelkép használata, hatósági rendelkezés elleni uszítás, közveszéllyel fenyegetés, garázdaság és rendbontás deliktumokkal. Ezek valamennyien köznyugalmat védő törvényi tényállások. A köznyugalom olyan társadalmi légkör, amelyben a törvényes rend iránti tisztelet, a kölcsönös megbecsülés, a polgárok jogos érdekeinek elismertsége az uralkodó. A köznyugalom elleni bűncselekmények hatása a közvéleményben észlelhető nyugtalanság, zavar.¹⁴

A Csemegi-kódex Az alkotmány, a törvény, a hatóságok vagy a hatósági közegek elleni izgatást pönalizálta.¹⁵ Az állam életét, a közbékét és közrendet veszélyeztető

13 Uo.

14 BELOVICS Ervin: *XXXII. fejezet. A köznyugalom elleni bűncselekmények*. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál – BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog* (II. kötet. Különös Rész. Negyedik, hatályosított kiadás). Budapest, HVC-ORAC, 2015, 559.

15 1878. évi. V. tc. 171-172. §-ok.

bűncselekmények körében szabályozza a szólás- és sajtószabadsággal súlyosan visszaélő cselekményeket.¹⁶ Az alkotmány, a törvény, a hatóságok vagy a hatósági közegek elleni izgatás 'közveszélyessége kézzelfogható'. „A hiszékeny, ingatag tömeg [...] roppant könnyen hozható izgalomba” – írja Edvi Illés kommentárjában.¹⁷

5. Rémhírterjesztés, illetve közveszéllyel fenyegetés a 2012. évi C. törvény szerint

A COVID 19 járvány bekövetkezése miatti Btk. módosításig a 337. §-ban szabályozott rémhírterjesztést az követte el, aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állított vagy híresztelt, amely a közveszély színhelyén alkalmas volt az emberek nagyobb csoportjában zavart vagy nyugtalanságot kelteni. Az Indokolás szerint a „»közveszély színhelyén« kitétel kétszeres megjelenítése a tényállásban egyértelművé teszi, hogy a rémhírterjesztés kizárólag akkor valósul meg, ha az a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére.”¹⁸

Amennyiben a rémhír arra vonatkozik, hogy közveszély következik be, a közveszéllyel fenyegetés bűncselekménye valósul meg. A 338. §-ban szabályozott közveszéllyel fenyegetés elkövethető olyan, a köznyugalom megzavarására alkalmas valótlan tény állításával, híresztelésével, amely szerint közveszéllyel járó esemény bekövetkezése fenyeget. Közveszéllyel fenyegetés az is, ha elkövető verbálisan olyan látszatot kelt, hogy közveszéllyel járó esemény bekövetkezése fenyeget. Minősített eset a köznyugalom ténylegesen bekövetkező súlyos megzavarása. A közveszéllyel fenyegetés „specialitása egyfelől a valótlan tény konkretizáltságában, másfelől az elkövetési hely tényállásbeli meghatározatlanságában és abban nyilvánul meg, hogy akár egy embernek címezve is elkövethető.”¹⁹

5.1. Rémhírterjesztés

A rémhírterjesztés egy korábbi törvényi tényállását már megsemmisítette az Alkotmánybíróság.²⁰ E határozatában az AB utal arra, hogy a rémhírterjesztést

16 FINKEY i. m. 827.

17 EDVI Illés Károly: *A büntetőtörvénykönyv magyarázata (II. kötet, II. kiadás)*. Budapest, Révai Testvérek, 1894–1895, 76.

18 *A 2012. évi C. törvényhez fűzött miniszteri indokolás*. 237. <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> (2020. 05. 26.)

19 BELEGI i. m. 379.

20 18/2000. (VI. 6.) AB határozat.

érintő jogi szabályozás története a büntetőjogi felelősség szélesedéséről szól. A kezdeti szabályozás a Kihágási büntetőtörvénykönyvben (vészhírterjesztés)²¹ és a sajtóról szóló törvényben (sajtóvétség) volt.²² Utóbb a Btk.-ban még az állam belső biztonsága elleni bűncselekmények körében is szerepelt az ötvenes években.²³ Az 1978. évi IV. törvényben a közrend elleni fejezetben található, azon belül a köznyugalom cím alatt. 1989-ben a büntetőjogi felelősséget a „nagy nyilvánosság” előtti elkövetésre szűkítette a jogalkotó.²⁴

2000-ben az AB kimondta, hogy a rémhírterjesztés törvényszövege²⁵ alkotmányellenes volt, egyrészt szükségtelenül korlátozta a vélemény-nyilvánítás szabadságát, másrészt nem felelt meg a jogbiztonság követelményének. Az AB határozat kifejti, hogy a köznyugalom megzavarására alkalmasság megítélése bizonytalan, lehetőséget teremt az esetleges, adott esetben önkényes jogértelmezésre és jogalkalmazásra. Az is szerepel az AB határozatban, hogy a rémhírterjesztés esetében a bíróságnak nagy számú olyan körülményre kellett figyelemmel lennie, amelyeket nem a törvény, hanem a miniszteri indokolás, eseti döntések és kommentárok fogalmaznak meg. Ez pedig túl nagy teret engedett a jogalkalmazói tévedésnek, vagy akár az önkényes válogatásnak is (mit vesznek és mit nem figyelembe), ami már a jogbizonytalanság szintjét is eléri.

Elgondolkodtató Strausz János különvéleménye: „A valótlan tények állítása, való tények elferdítése, a közvélemény megtévesztése vagy manipulálása [...] nem tartozik a sajtószabadság körébe, ezen jog lényeges tartalmaként nem fogható fel, ezért e vonatkozásban helye van jogi korlátozásnak, illetve szankcionálásnak.”²⁶ A szabad véleménynyilvánítás, a kritika, az értékítélet elmondása, a sajtószabadság egyaránt alapjog, azonban a tudatos valótlanosságok, ferdítések, torzítások, manipulációk nem védendő értékek. A jogalkotónak különleges figyelemmel kellett hozzányúlnia újból a tényálláshoz. Megfelel-e az új szabályozás az alkotmányos követelményeknek; megvan-e a határozottságnak, pontosságnak és ez egyértelműségnek való megfelelés e szabályozásban, ez az eldöntendő kérdés. Álljon itt a jelenleg hatályos törvényszöveg:

„337. § (1) Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt a közveszéllyel összefüggésben olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít

21 1879. évi XL. törvénycikk Kihágási büntetőtörvénykönyv (Kbtk.) 40. §-a.

22 1914. évi XIV. törvénycikk 24. § 7. pontja.

23 A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok 1952-ben, majd 1957-ben közzétett hivatalos összeállítása (BHÖ).

24 1989. évi XXV. törvény 16. §-a.

25 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 270. §-a.

26 Strausz János alkotmánybíró különvéleménye 18/2000. (VI. 6.) AB határozathoz.

vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A korábbi törvényi tényállás (1) bekezdése annyiban módosult, hogy kiegészült azzal a kitételrel, miszerint a közveszéllyel összefüggésben történik a valótlan tény állítása, illetve híresztelése. Itt az elkövetés helye továbbra is a közveszély színhelye. Kiegészült továbbá a tényállás egy új bekezdéssel: 337. § (2) Ez esetben az büntetendő, aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa. E (2) bekezdés a rémhírterjesztés elkövetési helyét kiterjeszti az egész országra. Maga A koronavírus elleni védekezésről szóló törvényjavaslat indoklása is hangsúlyozza, hogy az általánosabb fenyegetések és a közveszély közötti határvonal nehezen kijelölhető. Ezért dönt úgy a jogalkotó, hogy az egész országban az általános nyugtalanság alapját képező fenyegetéssel összefüggő köznyugalmat a jogalkotó a közveszély színhelyétől független büntetőjogi védelem alá helyezi.²⁷ Ezzel azonban olyan széles körben terjeszti ki a büntetőjogi felelősséget, amely nem szükséges és nem is arányos. Ugyanitt olvasható, hogy „a koronavírus-járvány idején hirdetett veszélyhelyzet az ország egészét érinti, a védekezéssel érintett kormányzati intézkedések a társadalom teljes spektrumát átfogják az egészségügytől, az oktatás és a határforgalom korlátozásán keresztül a gazdasági intézkedésekig. Ezen széles körű védett jogtárgy esetében is indokolt ugyanakkor a fokozott büntetőjogi védelem, annak érdekében, hogy a veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlan és ezért zavarkeltő tények állítása, híresztelése se hátráltathassa.”²⁸ Az indoklásból valójában az tűnik ki, hogy a veszélyhelyzet nagy terhet ró a társadalomra, gazdaságra egyaránt, fokozott védekezés indokolt és ez teljes mértékben elfogadható, sőt elvárt reagálás az állam részéről. A rémhírterjesztés (2) bekezdésében megjelenő fokozott büntetőjogi védelem azonban nem tartozik az indokolt, arányos törvényi reagálás körébe. A rémhírterjesztés módosított tényállása esetében a korábbi

27 A koronavírus elleni védekezésről szóló törvényjavaslat indoklása. Iromány száma: T/9790, 10-11. <https://www.parlament.hu/irom41/09790/09790.pdf> (2020. 05. 26.)

28 Uo.

AB határozat által is felhívott Emberi Jogok Európai Bírósága általi kíváncsi jog az eszünkbe: „minden megszorító rendelkezésnek meg kell felelnie a pontos meghatározás feltételeinek. Minden megszorító rendelkezést olyan pontossággal kell megfogalmazni, hogy az állampolgárnak lehetősége legyen – ha szükséges, jogi tanácsok megszerzése után – arra, hogy a körülmények által indokolt ésszerű mértékben előre lássa a meghatározott cselekedetből származó következményeket, képes legyen magatartását a törvényhez igazítani. Ha a törvényi alap elégtelennek mutatkozik a pontosság és a világosság tekintetében, akkor a megszorítás nincs összhangban az Egyezmény 10. cikké szerinti »törvényi« szabályozási szinttel.”²⁹ Az Alkotmánybíróságra érkező beadványok közül egy alkotmányjogi panasz³⁰ érvelésével érdemes foglalkoznunk. Miközben az alkotmányjogi panaszt benyújtó maga is egyetért azzal, hogy a törvény célja alkotmányosan nem lehet vitatott, különleges jogrend esetén a pánikot mindenképpen kerülni kell. A panaszban foglaltak szerint a Btk. 337. § (2) bekezdése teljes bizonytalanságban tartja az érintetteket – gyakorlatilag mindenkit, aki közügyekben megszólal különleges jogrend idején vagy akár csak közösségi médiát használ –, hogy pontosan milyen szólásokat is rendel büntetni a büntetőjog. Felhívja a figyelmet – helyesen – arra is, hogy a nyomozóhatóság nincs abban a helyzetben (legalábbis az esetek egy nagy részében), hogy eldöntse, egy akár hamis vagy elferdített szólás jelenleg alkalmas-e a védekezés akadályozására.

6. Összegzés

A COVID-19 járvány kapcsán nemcsak a járvány és a járványveszély fogalmak definiálandóak, tisztázni kell az alábbi kifejezések járványhoz fűződő viszonyát is: 'tömeges megbetegedéssel fenyegető koronavírus-járvány', 'fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó humánjárvány', 'a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye', 'nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet előidézésére képes, korábban ismeretlen vagy szokatlanul súlyos formában, illetve a megszokottnál lényegesen nagyobb gyakorisággal, járványosan előforduló betegség vagy állapot', 'élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány'.³¹

29 18/2000. (VI. 6.) AB határozat.

30 [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/\\$FILE/IV_699_0_2020_inditvany_anonim.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/$FILE/IV_699_0_2020_inditvany_anonim.pdf) (2020. 05. 26.)

31 A koronavírus elleni védekezésről szóló törvény indoklásában a 'veszélyhelyzetten' túl szó esik még 'véssterhes időkről' is, ez azonban már nem tartozik a jogi vizsgálódás témakörébe.

A közveszély és a járvány fogalmának autentikus interpretációja egyaránt hiányzik a Btk.-ból. Mindkettőre szükség van, egyúttal kívánalom, hogy az egész jogrendszerben azonos fogalmak szerepeljenek, elősegítve a koherens megközelítést.

A járványügyi védekezés akadályozása bűncselekmény esetében további gondot jelent, hogy mit ért a törvényalkotó a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye alatt. A fogalmazásból adódóan automatikusa érteni kell-e alatta a járványveszélyt is. Illetve pontosabban kell tisztázni azt, hogy mikortól kezdődik a járvány és meddig tart.

A rémhírterjesztés kapcsán azt kell leszögezni, hogy a veszélyeztető tényállásoknak³² is helye van a Büntető Törvénykönyvben, azonban kizárólag a normavilágosság követelményének eleget tevő jogalkotás esetén várhatunk el a jogállamiságnak megfelelő, a társadalom igazság-érzetét is kielégítő joggyakorlatot.

32 „Az Alkotmánybíróság ugyanakkor hangsúlyozza: a jelen döntéséből nem vonható le olyan következtetés, hogy immateriális, veszélyeztető tényállásokat a törvényalkotó nem nyilváníthat bűncselekménnyé. Az Alkotmány rendelkezéseiből nem vezethető le, hogy a büntetőjog – ultima ratio szerepe miatt – csupán a már ténylegesen bekövetkezett káros eredményekre reagálhat és veszélyeztető tényállások esetén a büntetőjog eszköztárára szükségtelen és aránytalan.” Ld. 18/2000. (VI. 6.) AB határozat.